

СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТИ В ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВІЙ ПАРАДИГМІ

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

Анотація. У статті досліджено становлення та сучасні особливості функціонування ринку криптовалют та здійснено оцінку правового статусу криптовалюти в Україні та світі.

Ключові слова: криптовалюта, майнінг, біткойн, оподаткування, ІТ-технологія, віртуальна валюта, правовий статус, капіталізація, податковий кодекс.

FORMATION OF THE CRYPTOCURRENCY MARKET IN THE INFORMATION NETWORK PARADIGM

Abstract: In articles study the formation and current features of the cryptocurrency market and assess the legal status of cryptography in Ukraine and the world.

Keywords: cryptocurrency, mining, bitcoin, taxation, IT technology, virtual currency, legal status, capitalization, tax code.

Зростаюче використання віртуальної валюти та технологій blockchain добре ілюструється цифрами щодо біткойна як найпоширенішого виду криптовалют. У січні 2020 року ринкова капіталізація біткойна становила понад 180 мільярдів доларів, а ціна валюти перевищила 10 000 доларів США [3]. Зростаючий інтерес до криптовалют підтверджується також оглядом американського конгресу, який у 2014 році в свою сферу включав аналіз правової ситуації, пов'язаної з торгівлею віртуальними валютами приблизно в 40 країнах по всьому світу, хоча версія цього огляду 2018 року вже включає понад 130 країн [1; 5].

Ринок генерації криптовалют протягом 2019 р. був поділений наступним чином: Китай – 60 %, США та Канада – 16 %, Грузія – 6 %, Європа – 5 %, Ісландія – 4 %, Індія – 3 %, Росія – 2 %, Австралія – 2 %, Південна Америка – 2 %. Цифровий обмін криптовалютами здійснюється на таких світових біржах, як «Bitfinex», «Poloniex», «Kraken», «Shapeshift», «Changelly», «SHBTC», «Bitsquare», «Bittrex», «BitMEX», «BTER», «Yobit», «CoinExchange», «LiteBit», «Btc Markets» тощо [7].

Хоча віртуальна валюта має схожість як з традиційними грошовими коштами (фіатними валютами), так і з товарами, вона має деякі унікальні особливості та інший профіль ризику, який попередні норми, можливо, не враховували. Це пов'язано з тим, що торгівля віртуальною валютою значною мірою діє у більшості країн без будь-яких спеціальних норм чи юридичного нагляду.

У чинному законодавстві України не використовується термін криптовалюта, ані будь-який інший термін, що зазначає зазначене нововведення (унікальний набір чисел, що є результатом складних математично-математичних обчислень та наділений певним значенням на контракті - віртуальна основа; грошовий еквівалент у національній валюті тієї чи іншої країни, визначений на договірній основі). Це пов'язано з тим, що криптовалюта та її операції в даний час не підлягають державній регуляції в Україні, а правовий стан криптовалюти залишається складним відкритим і суперечливим питанням [2; 4].

У 2014 році Національний банк України озвучив свою першу офіційну думку щодо правового статусу криптовалюти в Україні та операцій із криптовалютами. У роз'яснювальному листі Національний банк України класифікував біткойн як грошовий замінник, який не має реальної вартості і не може бути використаний фізичними чи юридичними особами як платіжний засіб в Україні. Однак підхід, який визначає криптовалюту як грошовий замінник, не був закріплений у жодних законодавчих актах чи нормативно-правових актах Національного банку України, і був досить суперечливим, оскільки криптовалюта не охоплена цим визначенням "Грошовий замінник", передбачений законодавством України. Отже, згідно зі статтею 1 Закону України "Про Національний банк України", яка встановлює заборону використання грошових замінників як платіжних засобів в

Україні. Ця юридична категорія поширюється на будь-які документи у вигляді банкнот, які відрізняються від грошових одиниць України, виданих установою, що не є Національним банком України, та виготовлені з метою здійснення будь-яких платежів у межах економічних оборотів, крім валютних цінностей [8].

Однак криптовалюта не повністю відповідає наведеному вище визначенню грошового замітника. По-перше, це не документ як такий і не може бути класифікований як електронний документ. Більше того, криптовалюта - це не банкнота. Нарешті, відповідно до аналізу законодавчих норм України, криптовалюта не може вважатися грошовим замітником. У 2017 році Національний банк України переглянув свою позицію щодо класифікації криптовалют як грошових субститутів та, разом з іншими урядовими регуляторами сектору фінансової економіки України (Національною комісією з питань цінних паперів та фондового ринку та Національною комісією з державного регулювання ринків фінансових послуг) виступили із спільною заявою про стан криптовалюти в Україні. Відповідно до чинного законодавства України, українські фінансові регулятори у своїй спільній заяві визначили властивості, не властиві криптовалюти. Однак питання щодо визначення правового статусу криптовалюти було залишено для подальшого розгляду.

Отже, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Національна комісія з питань державного регулювання ринків фінансових послуг дійшли висновку, що криптовалюту не можна визначити як :

а) гроші (грошові кошти, фонди, банкноти) через те, що криптовалюта не існує у вигляді банкнот, монет, записів на банківських рахунках;

б) валюта, законний платіж іноземної країни, валютні цінності через те, що криптовалюта не прив'язана до грошової одиниці будь-якої країни;

в) цінні папери, оскільки жодна криптовалюта не містить жодних ознак документа та емітента, а саме, немає встановленої форми документа з відповідні реквізити, що підтверджують грошову чи іншу власність, не визначається взаємозв'язок між вимогою цінного папера та особа, яка має права на цінні папери, не передбачає виконання зобов'язань щодо таких цінних паперів, а також можливість передачі прав на цінні папери іншим особам;

г) грошовий замітник через те, що криптовалюта не має ознак банкнот; немає жодних емітентів і немає виробничих цілей [4; 9].

Відповідно до аналізу правового статусу криптовалюти в усьому світі та в Україні, державні регулятори дійшли висновку, що незважаючи на численні практики використання криптовалюти як мірила цінності, засобу обміну та накопичення, його складний правовий характер не можна ототожнювати з жодною із пов'язаних концепцій (грошові кошти, валюта, валютні цінності, законний платіж, електронні гроші, цінні папери, грошові замітники тощо). Інші державні органи влади, зокрема Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України та Державна фіскальна служба України, не висловлювали свою позицію щодо правових норм статусу криптовалюти в Україні. Вони не давали ані публічних пояснень статусу криптовалюти, ані укладання будь-яких цивільно-правових договорів щодо криптовалюти чи її зобов'язань, а також процедури оподаткування криптовалютних операцій та ін.

Сьогодні вчені економічних та юридичних наук, інші спеціалісти та державні органи вивчають та аналізують оборот криптовалюти в Україні, появу та терміни власності на криптовалюту, особливості урядового регулювання та контроль видобувної діяльності, діяльності обміну криптовалют та обмінників з метою визначення місця криптовалюти серед об'єктів цивільних прав та її регулювання на національному рівні [6].

Відсутність законів та правил, які б встановлювали оборот криптовалюти в Україні, не передбачають заборони видобутку тієї чи іншої криптовалюти. Більше того, це не тягне за собою обмін фіатної валюти на криптовалюту і навпаки, а також обмін однієї криптовалюти на іншу. Відсутність державного регулювання вищезазначених зв'язків з громадськістю не призводить до заборони використання криптовалюти будь-яким способом, прямо не забороненим законом. Сьогодні володіння криптовалютою та трансакції, пов'язані з використанням криптовалют (пожертвування), обмін тощо, що не є пов'язані із суспільно небезпечним діянням (зокрема, відмивання незаконних коштів, фінансування тероризму та розповсюдження зброї) є законними. По-перше, володіння криптовалютою та здійснення операцій з криптовалютами не суперечать чинному законодавству України. Крім того, такі дії не тягнуть за собою можливість застосувати заходи державного примусу до відповідних осіб, включаючи кримінальне та адміністративне правопорушення. Тому, за

відсутності законів та нормативно-правових актів України, які б регламентували специфіку здійснення діяльності та операцій, пов'язаних із криптовалютою, зазначеними видами діяльності та транзакціями слід керуватися на загальних засадах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Böhme R. Bitcoin: Economics, Technology, and Governance. Rainer Böhme, Nicolas Christin, Benjamin Edelman, Tyler Moore. The Journal of Economic Perspectives. 2015. Vol. 29. № 2. P. 213–238.
2. Carnes B. Ukraine Is Silently Leading A Digital Currency Revolution/ Ben Carnes. 2017. Офіційний сайт Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/realspin/2017/03/20/ukraine-is-silently-leading-a-digital-currencyrevolution/#4d0ef946465c>.
3. CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com/historical>
4. Perchuk O.V. Makarchuk I.M., Yaremenko L.M. The prospects of using cryptocurrency Bitcoin as a financial innovation in the information economy of Ukraine. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2019. Vol. 4 (31), pp. 419-427. URL: <http://dx.doi.org/10.18371/fcaptop.v4i31.190971>
5. Schultz R. What Influences the Price of Bitcoin: 2011-2015. Richard Schultz. Senior Thesis in Economics. 2016. URL: <https://business.tcnj.edu/files/2016/11/2016.schultz.richard.ThesisFinal.revised.s16.pdf>.
6. Биржа для обмена виртуальной валюты нашла инвесторов. URL: http://ww.vedomosti.ru/tech/news/11932001/5_mln_za_virtualnyuyu_valyutu
7. Макарчук І.М., Перчук О.В., Малишко В.В. Перспективи використання криптовалют у сучасних економічних системах. Economics, Management and Administration. 2019. № 2 (88). С. 179-185.
8. Про обіг криптовалюти в Україні: проект закону [Електронний ресурс]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684
9. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: проект закону [Електронний ресурс]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=627

Стратан Віктор Вікторович, аспірант першого року навчання, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав, e-mail: makarchyck.inna@gmail.com

Стратан Андрій Вікторович, аспірант першого року навчання, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав, e-mail: Stratan2207@gmail.com

Stratan Viktor V., post-graduate student of the first year of study, Pereyaslav-Khmelnysky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda, Pereyaslav, e-mail: makarchyck.inna@gmail.com

Stratan Andrii V., post-graduate student of the first year of study, Pereyaslav-Khmelnysky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda, Pereyaslav, e-mail: Stratan2207@gmail.com